

Մուրացան

Ռուզան

Արարված հինգերորդ

ԱՐԱՐՎԱԾ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ
ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Մի մացառուտ լեռան գառիվայր ստորոտ, որ ծածկված է ծառերով, թուփերով և տեղ-տեղ՝ մեծամեծ ժայռերով: Լեռան կատարին երեւում է Խոխանաբերդը՝ բարձր պարիսպներով և հզոր աշտարակներով:

ՏԵՄԻԼ Ա

Շանույշ և Սուրիկ (միմյանց հանդիպելով)

ՍՈՒՐԻԿ. Շանույշ, դո՞ւ էլ եկար տիրուհուն պտրելու:

ՇԱՆՈՒՅՇ. Այո՞ Սուրիկ. սիրտս չհամբերեց. ես էլ եկա նրան որոնելու:

ՍՈՒՐԻԿ. Նա այստեղից չէ անցել, հավատացած եմ, ես այնպիսի

ճանապարհով իջա, որ ամբողջ գառիվայրը կարող էի տեսնել, բայց օրիորդն իմ աչքին ոչ մի տեղ չերևաց:

ՇԱՆՈՒՅՇ. Ինձ թվում է թե՛ նա մոլորվել է մացառուտում:

ՍՈՒՐԻԿ. Գուցե, բայց և այնպես նա չի ազատվիլ մեր ձեռքից. հետամուտները շատ են. ուր որ է նրա առաջը կառնեն:

ՇԱՆՈՒՅՇ. Իսկ եթե նա արդեն հասած լինի բանա՞կը:

ՍՈՒՐԻԿ. Այն ժամանակ արդեն գործը կդժվարանա, մենք չենք մոտենալ բանակին:

ՇԱՆՈՒՅՇ. Ուրեմն ժամավաճառ չլինենք, անցնենք գատ-գատ կողմեր, գուցե մեզանից մեկին հաջողի պատահել նրան:

ՍՈՒՐԻԿ. Անցնենք: (Բաժանվում են աջ ու ձախ):

ՏԵՍԻԼ Բ

Շանույշ և Ռուզան

Ռուզանը երևում է գառիվայրի բարձրում, որտեղից նա ժայտերն ու թուփերը բռնելով իջնում է դեպի վայր, հերարձակ, շտապ քայլերով և երկյուղագին այս ու այն կողմը նայելով. բեմը դատարկ է:

ՇԱՆՈՒՅՇ. (վերադառնալով) Ոչ մի տեղ չէ երևում: Այս կողմը (ցույց է տալիս եկած կողմը) քարաժայռն են և նրանց ներքևը՝ սարսափելի անդունդ. ոչ ոք այդտեղից անցնել չի կարող: Իսկ այստեղից (ցույց է տալիս հակառակ կողմը) սկսում է մեծ հովիտը, որի վրա բանակած է թշնամին: Եթե մի քայլ այն կողմն անցնեն, նրա դժոխային գունդերը կերևան: Ինձ մնում է եկածս ճանապարհով կրկին վերադառնալ (պատահմամբ նայում է բարձր և տեսնում է (Ռուզանին): Ահա նա... ահա՛... Ո՞հ, աստված իմ, շնորհակալ եմ քեզանից... տե՛ս ինչպե՞ս աներկյուղ դիմում է նա դեպի յուր դահիճը: Ծածկվիմ այստեղ, մինչև նա կիջնե: (Քաշվում է մացառի ետևը): Ո՞հ, աստված իմ, խնայիր նրան, ուժ տուր իմ բազուկներին՝ գորով դարձնել նրան յուր ծնողների գիրկը:

ՌՌԻԶԱՆ. (իջնելով դեպի բեմը և մի քանի քայլ մնացած՝ կանգ առնելով գառիվայրի վրա) Ինձ չէին կամենում թողնել, ինձ արգելում էին. իմ պատճառով ուզում էին ժողովուրդը գոհել և սգո մեջ թողնել բյուրավոր ընտանիքներ: Ո՛չ. այդ բոլորի փոխարեն նշանակված գոհը ես եմ և ես միայն կգոհվիմ: Մի քանի վայրկյան ևս, և ես կհասնեմ թշնամուն, իմ ձեռքը կտամ բռնավորին և սրա

փոխարեն կատանամ իմ հոր և յուր ժողովրդյան ազատությունը . . .

Իսկ այնուհետև անելիքս որոշված է. այդ մասին այլևս մտածելիք չունիմ...
Բայց... (տատանվելով որոշման մեջ): Ո՛հ, ինչպե՛ս դժվար է՝ թողնել իմ ետևից
մայրս կիսամեռ, հայրս սգավոր, փեսաս սրտաբեկ... հեռանալ սիրելիներից .
հեռանալ հայրենիքից... և այս ծաղիկ հասակում խամրիլ խորշակահար... Ա՛հ,
ծնկներս ծավլում են... (բռնում է ծայրից): Աստվա՛ծ իմ, ուժ տուր ինձ. արիացրո՛ւ
ինձ՝ այս լուծը մինչև ի վերջ տանելու... (հեկեկում է և ապա մի քանի քայլ
առաջանալով՝ բացականչում): Բայց ի՞նչ են անում... Ինչո՞ւ են ուշանում . չէ որ
բանքերից առաջ պիտի հասնեմ գոհերին... (առաջանում է դեպի այն կողմը, ուր
պահված է նաժիշտը):

ՇԱՆՈՒՅՇ. (պահված տեղից ելնելով) Բայց ես չի պիտի թողնեմ, տիրուհի:
ՌՌԻԶԱՆ. (վեր թռչելով) Ա՛հ, Շանո՛ւյշ, դու այստե՞ղ ես. այդ ինչպե՛ս եկար և
ինչո՞ւ:

ՇԱՆՈՒՅՇ. Ո՛հ, տիրուհի, դու չի պիտի գնաս թշնամու մոտ, դու պիտի խղճաս
քո ծնողներին:

ՌՌԻԶԱՆ. Այդ դո՞ւ պիտի սովորեցնես ինձ, խեղճ աղջիկ: Դարձիր ամբողջ
առանց ուշանալու . դու այնտեղ կհարկավորվիս:

ՇԱՆՈՒՅՇ. Բայց ո՞ւմ պիտի հարկավորվիմ. իմ միակ տիրուհին այստեղ է. ես
եկա նրան ծառայելու . ես նրան պիտի օգնեմ ամբողջ բարձրանալու:

ՌՌԻԶԱՆ. Այդ նեղությունը քեզ չի պիտի տամ, Շանույշ, դարձի՛ր, ասում են
քեզ. մի՛ ուշացնիր ինձ: Մինչև թշնամուն հասնիլը դեռ բավական ճանապարհ
կա. մի փոքր ևս և բանքերը կհասնեն բռնավոր տիրոջ մոտ, և կապյալները սրո
կերակուր կդառնան . թող որ շտապեմ նրանց ազատելու:

ՇԱՆՈՒՅՇ. Եվ քեզ գազանին մատնելու, այնպես չէ՞. ո՛հ ոչ. չեմ կարող . թույլ
չի պիտի տամ: Եվ եթե ինձ չլսես... (Ընկնում է ծնկան վրա և բռնում է Ռուզանի
նոքերից), այսպես պիտի ընկնեմ քո առաջ . պիտի փարեմ քո ծնկներով, պիտի
արգելեմ քեզ:

ՌՌԻԶԱՆ. (աշխատելով հեռացնել նրան) Հեռո՞ւ... Անխոհեմ աղջիկ. ինձ
չկարողացան արգելել իմ ծնողների արտասավալից աչքերը, և այժմ դո՞ւ պիտի
արգելես. հեռո՞ւ ասում են քեզ: (Հեռացնում է նրան):

ՇԱՆՈՒՅՇ. Բայց դու չգիտես, տիրուհի, թե ի՞նչ հանցանք ես գործում նրանց դեմ. թե ի՞նչ թշվառություն ես բերում նրանց գլխին... Եթե տեսնեիր, թե ինչպե՛ս էր կոծում մայրդ և դառն արցունքներ թափում... Եթե տեսնեիր, թե ինչպես ողբում էր հայրդ, և ինչպե՛ս լալիս ու ճիչեր էին արձակում քույրդ, փոքր եղբայրներդ, և ամբողջ դղրդում էր նրանց հեկեկանքների ձայնից...

ՌՈՒԶԱՆ (արտասովահույզ) Ա՛հ լռի՛ր, Շանույշ, այդ բոլորը ես գիտեմ, բայց դու նորեն պատմելով կարտում ես իմ սիրտը, լռի՛ր...

ՇԱՆՈՒՅՇ. Իսկ Ներսեհի համար դեռ ոչինչ չասացի, տիրուհի, թե ինչպես վիրավոր և հուսահատ...

ՌՈՒԶԱՆ. (արագ ընդհատելով) Բավական՛ն է, Շանույշ, դու կամենում ես թուլացնել իմ արիությունը, բայց այդ չի հաջողիլ քեզ. ես գիտեմ իմ գոհաբերության ծանրությունը. բայց նա անհրաժեշտ է: Այժմ թո՛ղ ինձ, գնա՛ իմ սիրելիների մոտ և տա՛ր նրանց իմ վերջին ողջույնը: Ասա՛ իմ մորը, որ ես թշվառացող ծնողաց անեծքները իրենից հեռացնելու համար գոհեցի ինձ... Ասա՛ իմ հորը՝ որ յուր ժողովրդի ազատությունը գնելու և յուր փառավոր անունը ապագայում արատից գերծ պահելու համար գոհեցի ինձ. ասա իմ սիրելի քրոջն ու եղբայրներին՝ որ իմ անունն անմոռաց ունենան և հետևեն իմ օրինակին՝ երբ այդ հայրենիքը պահանջե... Եվ, վերջապես, ասա Ներսեհին, որ ես իմ սերը խեղդեցի այս թշվառ սրտում միայն նրա՛ համար, որ նա յուր բախտը ազգից անհիծված մի կնոջ հետ չկապե... Այժմ հեռացի՛ր... (Առաջանում է դեպի հովտի կողմը):

ՇԱՆՈՒՅՇ. (առաջն առնելով) Դու դարձյա՞լ գնում ես:

ՌՈՒԶԱՆ. (հրելով Շանույշին) Թո՛ղ, ասում եմ քեզ: (Առաջանում է մի քանի քայլ դեպի խորքը և ապա ճշարով ետ քաշվում):

Ա՛հ, այսքան մո՛տ ենք մենք թշնամուն: (Դարձյալ երկու քայլ առաջանալով): Ահա՛, ահա՛ այստեղից երևում է բոլորը: Նայի՛ր, Շանույշ, ո՛հ, մի՛թե չես սարսափում: Տե՛ս, բոլոր հովիտը և գետափը ծածկված է թշնամու վրաններով: Իսկ այս շքեղ խորանը, որ այսքան մոտ է մեզ, բռնավորինը չէ՛ արդյոք: Նայի՛ր, սուսերամերկ պահապանները դժոխքի հրեշների պես հսկում են նրա դռանը: Իսկ այս կողմը, տե՛ս, կանգնած են կապյալները, ո՛հ, որքա՛ն շատ են. յուրաքանչյուրի գլխին շողում է մի սուսեր, նայի՛ր և սարսափիր... Իսկ այն ծերունիները. այն փոքրիկ տղաները, այն կանայքը . . . բոլորն էլ ձեռնկապ...

նրանք լալիս են, այնպես չէ': Իսկ այս առույգ երիտասարդների խումբը, որ գլխակոր կանգնած է դահիճների առաջ... Ո՛հ, այս տեսարանը կտրատում է իմ սիրտը... Բայց աստված իմ. ահա և Համտունը՝ գարշելի դավաճանը, տե՛ս՝ ինչպես է ճենում յուր գոհերի առաջ: (Ետ քաշվելով): Շանույշ, էլ ժամանակը հասավ, համբերելու ուժ չմնաց: Մինչև այժմ սրտիս մեջ տրոփ և ոտքերումս մի դող էի զգում, այժմ, ընդհակառակն, արիություն եկավ վրաս, ես այլևս չեմ սարսափում բռնավորի առաջն ելնելու: Այս թշվառներն ազատելու և դավաճանը պատմել տալու հույսը լցնում է իմ սիրտը ուրախությամբ: Այժմ ես կերթամ. մնաս բարյավ... (Առաջանում է):

ՇԱՆՈՒՅՇ. Բայց ես սպասում էի թե՛ այս ամենը կսարսափեցներ քեզ, տիրուհի: ՌՌԻԶԱՆ. (են գալով) Բայց ոչ. նայի՛ր ինձ. տե՛ս թե՛ գեղեցի՞կ եմ դեռ, գեղեցի՛կ եմ այնքան, որ բռնավորի սիրտը շարժել կարողանամ: Նայիր ինձ. ուղղիր իմ մազերը. ուղղի՛ր հագուստներս, թող բռնավորը հիանալու չափ գեղեցիկ գտնե ինձ:

ՇԱՆՈՒՅՇ. (անզգայարար ազդելով նրան) Դու գեղեցիկ ես, տիրուհի, գեղեցիկ՝ ինչպես հրեշտակ, բայց էլ ինչո՛ւղ է պետք գեղ՛եցկությունը:

ՌՌԻԶԱՆ. Բռնավորի աչքերն ու միտքը կուրացնելու... Այժմ դու դեպի ամրոցն՝ ե՛ս դեպի գոհերը: (Առաջանում է):

ՇԱՆՈՒՅՇ. (վերջին անգամ արգելելով) Տիրուհի՛...

ՌՌԻԶԱՆ. (ուժգին հրելով Շանույշին) Հեռո՛ւ, ասում եմ քեզ, համառ աղջիկ, (Վազում է դեպի բեմի խորքը):

ՇԱՆՈՒՇ. (ընկնելով գետնին) Ա՛հ, ամեն բան վերջացավ...

Վարագույր

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Թաթարաց բանակը: (Տե՛ս երրորդ արարվածի տեսարանը):

Չորապետի խորանից քիչ հեռու կանգնած են մի շարք կապյալներ:

ՏԵՄԻԼ Ա

Ջոլա, Համտուն, Ա ծերունի, Բ ծերունի, պառավ կին, մի շարք կապյալներ, որոնք հեռանում են Բուրայի խորանից

ՋՈԼԱ. (մոտենալով կապյալներին) Ինչի՞ համար եք հավաքվել, ի՞նչ էիք ուզում իմ եղբորորդուց:

Ա ԾԵՐՈՒՆԻ. Գթություն, տե՛ր:

ՋՈԼԱ. Գթություն ձե՞զ, մի՛ հուսար, ծերո՛ւկ: Քանի ձեր իշխանը ամրացած է բերդում, դուք չեք ազատվիլ մահից:

Ա ԾԵՐՈՒՆԻ. Բայց ի՞նչ հանցանք ունի խեղճ ժողովուրդը:

ՋՈԼԱ. Ոչինչ: Մեծերի համար ապրում է, մեծերի համար էլ պիտի մեռնի:

Ա. ԾԵՐՈՒՆԻ . Բայց մի՞թե այդ արդարություն է:

ՋՈԼԱ. Լռի՛ր, անպիտան . համարձակվում ես իմ առաջարկության մասի՞ն խոսել. հո չե՞ս կամենում, որ գլուխդ շների առաջ ձգվի ա՛յս վայրկյանին: (Հեռանում է):

ՀԱՄՏՈՒՆ . (խոսող ծերունուն) Ինչո՞ւ չես կապ դնում լեզվիդ, բարեկամ . մի՞թե չգիտես, որ ձեռքերը կապված մարդը չպետք է լեզուն շարժե:

Ա ԾԵՐՈՒՆԻ . Լեզուն, տեր իմ, սրտի գործիքն է և ոչ ձեռքերի:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Դու երևի սպասում ես, որ մի սուր ցցեն սիրտդ և հետո՞ լռես:

Բ ԾԵՐՈՒՆԻ . Ուրեմն, տեր իմ, սա մի մեծ բախտ է, որ այստեղ, մեզ հետ գտնվում է մի հայ իշխան՝ ազատ ձեռքերով:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ի՞նչ ես կամենում ասել:

Բ ԾԵՐՈՒՆԻ . Այն, որ քո լեզուն կարող է խոսել:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Վե՞րջը:

Բ ԾԵՐՈՒՆԻ . Գթա՛, ուրեմն, մեզ և բարեխոսիք մեր փրկության համար:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ի՞նչ կարող եմ անել: Ես էլ այս բանակում մի գերի եմ ձեզ նման:

Բ ԾԵՐՈՒՆԻ . Գերի՞, ո՛հ, ո՛չ. թաթարները մի գերիի հետ չեն վարվիլ այդպես սիրով: Դու դեռ երիտասարդ ես և չես կարող դառն փորձերի մեջ ավտորածին խաբել:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (բարկությունք) Խաբե՞լ և ինչի՞ համար, հանդուգն ծերունի:

ՄԻ ՊԱՌԱՎ . Որովհետև ամաչում ես ասել թե՛ դու մի մատնիչ ես:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Քաշի՛ր լեզուդ, գարշելի պառավ, ապա թե ոչ սուրս կլռեցնե նրան:

ՊԱՌԱՎ . Իսկ ասածո անեծքի ձայնը ինչո՞վ պիտի լռեցնես:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (սուրը քաշելով) Դու շարունակո՞ւմ ես:

ՏԵՄԻԼ Բ

Առաջիններն և Բուրա

ԲՈՒԲԱ . (հեզնությունք ժպտալով) Իշխան... դահճի պաշտոնը կամենում ես թեթևացնե՞լ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (ետ քաշվելով) Քեզ հայիոյողների թիվը կամենում եմ պակսեցնել, տե՛ր:

ՊԱՌԱՎ . (ինքն իրեն) Վա՛տ և խաբեքա:

ԲՈՒԲԱ . Արևս վկա, իմ հոր պալատում դեռ մինչև այսօր քեզ չափ հավատարիմ մեկը չտեսա:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Մարմնավոր իշխաններին հավատարիմ լինել մեր կրոնն է մեզ պատվիրում:

ԲՈՒԲԱ . (հեզնությունք) Քո հայրենակիցների մեջ, երևի, միայն դու ես այդ կրոնը պաշտում:

ՊԱՌԱՎ . Միայն դա՛ է, որ անարգում է այն:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (կատաղի հայացքով) Լեզո՛ւդ, անզգամ պառավ:

ՊԱՌԱՎ . Պիտի անիծեմ քեզ, մինչև իմ վերջին շունչը:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Այդ շունչը երկար չի տևիլ:

ԲՈՒԲԱ . Ուրեմն մի՛ վշտացնիր նրան, իշխան:

ՏԵՄԻԼ Գ

Առաջիններն և Ջոյա

ՋՈԼԱ. (մտնելով) Բուրա, դու անձանոթ էիր հայի կամակորոթյան:

ԲՈՒՐԱ. Այստեղ մի փոքրիկ օրինակը տեսա:

ՋՈԼԱ. Ավելի մեծը պիտի տեսնես:

ԲՈՒՐԱ. Ի՞նչ է պատահել:

ՋՈԼԱ. (դեպի ետ նայելով) Աբու, այստե՛ղ արի:

ԲՈՒՐԱ. (անհամբեր) Ջալալն իմ առաջարկությունը մերժեց:

ՋՈԼԱ. Բավական չէ մերժումը:

ԲՈՒՐԱ. Հապա՞:

ՋՈԼԱ. Իսկույն կլսես:

ՏԵՄԻԼ Դ

Առաջիններն և Աբու

ԲՈՒՐԱ. (Աբուին, որ մտնում է) Հա՛, ի՞նչ լուր բերիր:

ԱԲՈՒ. Ջալալ իշխանը, տեր, քո մեծության հրամանն անարգեց:

ԲՈՒՐԱ. (բարկացած) Կրկնի՛ր նրա պատասխանը բառ առ բառ:

ԱԲՈՒ. Ասա՛ այն բռնավոր գազանին, պատասխանեց նա, թե ես ա՛յս բուպեին կիջնեմ դաշտը՝ իմ սրովս նրան պատասխանելու:

ՀԱՄՏՈՒՆ. (ուրախանալով և ինքն իրեն) Ահա՛ թե ի՞նչ էի կամենում լսել...

հրճվի՛ր այժմ, սի՛րտ իմ:

ԲՈՒՐԱ. (կատաղաբար) Այդպե՛ս հանդգնեց պատասխանել այն շունը . . .

Յուր դատեր փոխարեն նա յուր սու՞րն է առաջարկում ինձ: Լավ, ուրեմն: Ես այդ սուրը նրա գլխի հետ միասին իմ ոտքերի տակ կփշրեմ . նրա երկիրը արյան ու կրակի ծով կդարձնեմ: Մինչև մի քանի օր բոլոր այն շները թող անապատ

դառնան (կանչելով դեպի բեմի խորքը): Է՛յ, դահիճներ, առաջ անցեք: (Ներս են մտնում մի խումբ կարմրագգեստ դահիճներ, իրենց դահճապետի հետ): Այստե՛ղ, իմ աչքի առաջ, նախ կոտորեցեք այս գլխավորներին (ցույց տալով կապյալների վրա), որոնք եկել էին իմ գթությունը հայցելու . մնացած խուժանը թող բաժին դառնա գորականի սրերին: (Դառնալով յուր դիմացը գտնվող կապյալներին): Ես ձեզ խոստացա կյանքերնիդ շնորհել, եթե ձեր իշխանն իմ առաջարկությունը կրնդուներ: Բայց նա, ինչպես լսեցիք, ոչ միայն մերժել է այն, այլև խրոխտացել է թե՛ պիտի գա յուր սրովն ինձ պատասխանելու: Ուրեմն ես այժմ սուր քաշել կտամ ձեզ և ձեր դիակները կհրամայեմ դիզել նրա բերդի առաջ: Թող այդ հիմարը հասկանա, որ ես կատակ չեմ անում, և այնուհետև գա յուր պատասխանը տալու:

Ա ԾԵՐՈՒՆԻ . (ծնկան վրա գալով) Գթություն, տե՛ր, մենք անմեղ ենք, այդ գիտես դու, գիտե և աստված:

Բ ԾԵՐՈՒՆԻ . (ծնկան գալով) Խնայի՛ր մեզ, տե՛ր, դու ամենագոր ես, իսկ մենք՝ անպաշտպան:

ԲՈՒՐԱ . (բարկությանը) Լռեցե՛ք, թշվառականներ: (Դահիճներին):

Դահիճներ՛ր, ձեր գործը տեսեք:

ՏԵՍԻԼ Ե

Առաջիններ և Ռուզան

ՌՈՒԶԱՆ . (շտապով և շնչասպառ բեմը մտնելով և ձեռքը դեպի դահիճները պարզելով ճշում է) Ա՛հ, ոչ, սպասեցեք... (Բոլորը ցնցվում են):

ԲՈՒՐԱ . (դահիճներին) Սպասեցե՛ք:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (առանձին) Ա՛հ, Ռուզանը . . . բախտիս անիվը դարձավ . . .

Ա ԾԵՐՈՒՆԻ . Իշխանուհի, Ռուզան, դու այստե՛ղ . . .

ԲՈՒՐԱ . (զարմացած) Ռուզա՛ն . . .

ԶՈԼԱ . (Համտունին՝ հետաքրքրությամբ) Ո՛վ է այս կինը:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (հուզված) Նա է . . .

ՉՈԼԱ . Բայց ո՛վ: (Հարցական հայացքով նայում է կես՝ Համտունին և կես՝ Ռուզանին):

ՌՌԻԶԱՆ . (առաջ գալով) Հասան-Չալալի աղջիկ Ռուզանը:

ՉՈԼԱ . (գարնացած) Հասան-Չալալի աղջի՛կը . . .

ՌՌԻԶԱՆ . Այո, նույն ինքը: (Դառնալով Բուրային): Չարմաղան մեծ գորապետի որդի Բուրան դու լինելու ես, անշուշտ:

ԲՈՒԲԱ . (համեստությամբ) Այո, քո բարեկամը:

ՌՌԻԶԱՆ . Գուցե այս բուպեին, բայց ոչ առաջ:

ՉՈԼԱ . (Համտունին) Այս կինը կախարդելու է եղբորորդուս:

ՌՌԻԶԱՆ . (Բուրային) Դու պատգամավոր էիր ուղարկել հորս մոտ և պահանջել ինձ՝ քեզ կնության, հակառակ դեպքում պիտի կոտորեիր այս անմեղներին:

ԲՈՒԲԱ . Այո՛, իշխանուհի:

ՌՌԻԶԱՆ . Երկու օր առաջ սկսված էր իմ հարսանիքը: Ես պիտի ամուսնանայի այն երիտասարդ իշխանագնի հետ, որին երկար ժամանակից ի վեր սիրում եմ:

Բայց ձեր անակնկալ հարձակումը մեր ուրախությունը փոխեց տխրության...

ԲՈՒԲԱ . (ցույց տալով Համտունին) Այս իշխանը կարող է վկայել, որ ես ցավել եմ դրա համար:

ՌՌԻԶԱՆ . Շնորհակալ եմ... Այդ ցավը, սակայն չէ արգելել քեզ պահանջել իմ հորից՝ ուղարկել յուր դուստրը քեզ կնության:

ԲՈՒԲԱ . Քո գեղեցկության գովեստն, որ այս իշխանն արավ, քեզ դարձրեց իմ սրտին կարի տենչալի:

ՌՌԻԶԱՆ . Սակայն քո պատգամը մեր ամբողջ լցրեց վշտով:

ԲՈՒԲԱ . Ինչո՞ւ, իշխանուհի, Չարմաղանի որդին մի բանով ավելի արժե, քան ա՛յն իշխանագնը, որին քեզ հայրդ պիտի տար:

ՌՌԻԶԱՆ . Չարմաղանի որդին շատ ավելի արժե... Բայց այդ չէ խնդիրը...

Մենք գարշում ենք ձեզանից ոչ թե նրա համար, որ դուք այլակրոն, կամ, ըստ մեզ՝ անհավատ եք, այլ, որովհետև ձեր սուրն ու ձեռքերը պղծվում են շարունակ անմեղների արյունով. որովհետև դուք ձեր հացը զանգում եք թշվառների արտասուքով: Այնտեղ, ուր կոխում է ձեր ոտքը, սփռում է ավեր և

ապականություն, ահա՛ այս ամենի համար մենք ատում ենք ձեզ:

ՋՈԼԱ. (անհանգիստ շարժումներով) Եղբորորդիս կամ գժվել, կամ անզգայացել է:

ԲՈՒՐԱ. Լոհ՛ր և լսիր, ծերո՛ւկ:

ՌՌԻՉԱՆ. Եվ այսպես՝ եթե իմ հայրը մերժեց քո առաջարկությունը, նա իրավունք ուներ, որովհետև ոչ մի ծնող չի հոժարիլ յուր դուստրը կնության տալ ա՛յն ազգի որդուն, որին ինքն ատում և որից գարշում է, սակայն ես, որ պաշտելու չափ սիրում եմ իմ փեսային և կյանքն առանց նրան համարում եմ դժոխք, այնուամենայնիվ, երբ իմացա թե՛ հորս մերժումը պիտի գրգռե ձեզ՝ այս անմեղները կոտորելու, և թե մերայինները չի պիտի կարենան ժամանակին այս մարդագոհն արգելել, գաղտուկ փախա մեր ամրոցից և միայնակ եկա այստեղ, որպեսզի արգելք լինիմ այն կոտորածին, որ իմ պատճառով պիտի լիներ:

(Դենքը Բուրայից կիսադարձ պարզում է ձեռը նրան): Ահա քեզ իմ ձեռը:

ԲՈՒՐԱ. (Ռուզանի ձեռը ազնվաբար բռնելով) Իշխանուհի, դու ինձ հիացրիր ոչ միայն քո գեղեցկությամբ, որ երկնային է, այլև այն անձնվիրությամբ, որ ցույց տվիր դեպի թշվառ ազգակիցներդ: Քո խոսքերը թեպետ ծանր էին ու դառն, բայց որովհետև ճշմարտություններ էին, ուստի ես լսեցի ոչ առանց հաճության: Եվ ես քեզ անշուշտ կվերադարձնեի քո հոր գիրկը, եթե քեզ գտնեի պակաս արժանավոր: Բայց, ինչո՞ւ թաքցնեմ, այժմ արդեն քեզանից զրկվիլը ինձ համար կլինի մեծագույն կորուստ: Ուստի, որպեսզի դու չգարշես ինձանից՝ ես կտվորեմ այսուհետև հարգել քո կրոնը, որ կարողանում է այդքան արժանիքներ ծնեցնել մի աղջկա մեջ. ես կսիրեմ նաև ա՛յն ազգն ու ժողովուրդը, որ ծնում ու կրթում է քեզ պես զավակներ: Իսկ քեզ կտանեն թաթարաց երկիրն՝ այնտեղի մեծագույն զարդը դարձնելու համար:

ՌՌԻՉԱՆ. Դրա համար քեզանից խնդրելիք ունիմ:

ԲՈՒՐԱ. Իմ բոլոր իշխանությունս տալիս եմ քո ձեռքը. հրամայիր, ինչ կամենում ես:

ՌՌԻՉԱՆ. Ես խնդրում եմ քեզանից նախ՝ այս կապյալների և իմ հոր իշխանության մշտական ազատությունը և ապա (դառնալով դեպի Համտուն և հանդիսաբար նրան մատնացույց անելով) այս դավաճանի գլխատումը:

ԲՈՒՐԱ. (դեպի դահիճներն ու գորականները) Արձակեցե՛ք բոլոր կապյալներին

և թողե՛ք նրանց: (Ռուզանին): Իսկ քո հորը, տիրուհի, հենց այս վայրկյանից ազատ են հայտարարում յուր բացարձակ իշխանության մեջ: Ինչ վերաբերում է այս իշխանին (ցույց տալով Համտունի վրա), որին ես երբեք չհարգեցի, սա կգլխատվի մի քանի րոպեից: (Դառնալով դահճապետին): Դահճապետ, այս ապիրատի գլուխը մի ժամից կուղարկես Չալալ իշխանին:

ԴԱՀՃԱՊԵՏ. (մոտենալով Համտունին և ձեռքը նրա ուսին զարկելով) Գնանք, բարեկամ, իմ գործն էլ թեթևացավ: (Դուրս է տանում նրան):

Ա ԾԵՐՈՒՆԻ. (ծնկաշոք դեպի Ռուզանը) Ազնիվ իշխանուհի, մենք պատրաստ էինք քեզ համար զոհվելու, իսկ դու այս ի՞նչ արիր... (ծերունուն ձայնակցում են բոլոր կապյալներն իրենց օրհնություններով):

ՌՌԻԶԱՆ. Ինչ որ ես արի, նույնը սովորեցրեք ձեր գավակներին անել, և ձեր հայրենիքը կազատվի ցավերից:

Վարագույր

ՎԵՐԶԱԲԱՆ

Տեսարանը ներկայացնում է մի կանաչագարդ հովիտ, ուր բանակած են թաթարները: Բենի աջ կողմը Բուրայի իշխանական վրանն է՝ կազմված մի քանի բաժանմունքներից, որոնց առաջինը ներկայացնում է կանանոցը՝ զարդարված կերպասյա, փնջագարդ վարագույրներով: Վրանի մեջ դրված է գեղեցիկ գահավորակ՝ մետաքսյա օթոցով և թավշյա բարձերով: Նրա վրա կոթնած է Ռուզանը, առջևն ունենալով բոլորշի փղոսկրագարդ սեղանիկ, որի վրա դրված է արծաթյա հուրան՝ ոսկյա գավաթի հետ:

ՏԵՍԻԼ Ա

Բուրա և Ռուզան

ԲՈՒՐԱ. Ո՛վ իմ գեղանի, բոլոր ցանկություններդ արդեն կատարվեցան. քո հորն ու ժողովրդյան ես տվի ազատություն և ատելի Համտունին պատժեցի չարաչար: Այնուհետև ցանկացար, որ իմ գորքերը հանեն քո հոր իշխանության սահմաններից, որպեսզի նրա երկրում տիրե ապահովություն. այս վերջին ցանկությունն էլ, ահա, կատարեցի: Այժմ մենք հեղի ենք Խաչենի հովիտներից և քո հայրենական լեռների միայն կատարներն ենք տեսնում: Արդ, հասել է ժամը, որ դու խոստումդ կատարելով՝ երջանկացնես ինձ: Օ՛ն ուրեմն, վանի՛ր թախիծը քո դեմքից և լուսալիր աչերդ արցունքներից ազատիր: Թո՛ղ հրճվանքի արևը սիրուն ճակատդ ոսկեգօծե և շուրթերիդ վրա՝ սիրո ժպիտը խաղա: Թո՛ղ, որ ես մոտենամ քեզ. ո՛վ հավերժահարս, և սիրավառ կուրծքիս վրա այդ սիրուն գլուխդ հանգչեցնեն:

ՌՈՒԶԱՆ. Քո շնորհը դեպի ինձ՝ մեծ է, ո՛վ իշխան, բայց տու՛ր ինձ, խնդրում եմ, մի փոքր ժամանակ:

ԲՈՒՐԱ. (զարմացած և դժգոհ) Դարձյա՞լ ժամանակ. այս քանի՞երորդ անգամ:

ՌՈՒԶԱՆ. Ոչ ավելի, քան մի ժամ... Ես կամենում եմ քո հաճույքը կատարելուց առաջ՝ վերջին անգամ աղոթել և, դրա հետ միասին, կատարել մի սուրբ պարտք, որ ծանրանում է այժմ իմ խղճի վրա:

ԲՈՒՐԱ. Գիտցի՛ր, ո՛վ Ռուզան, դու միակ կինն ես, որին ես այսքան գիշումներ եմ անում: Իմ հարեմի գեղեցկուհիների ամենից համառն անձնատուր է եղել ինձ մեր միայնության առաջին ժամում: Բայց քո ձայնն ու հայացքը հաղթահարում են ինձ, ուստի չեմ կամենում, որ առանց քո ցանկության, նույնիսկ, շունչս մոտենա քեզ: Ուրեմն ես նորեն տալիս եմ քեզ, ահա՛, մի ժամ ժամանակ: Բայց գիտցի՛ր, որ դա կլինի վերջինը: Այդ ժամն անցնելուց ետ՝ դու պիտի երջանկացներս ինձ քո սիրաշունչ համբույրներով: (Դուրս է գնում):

ՌՈՒԶԱՆ. (աչքերը խոնարհած) Թող այդպես լինի, տե՛ր...

ՏԵՍԻՆ Բ

Ռուզան (միայնակ)

Ահա՛, հասավ ժամը՝ վերջին պարտքը կատարելու, կյանքին և աշխարհին վերջին բարևը տալու... Օ՛հ, ուրեմն, սի՛րտ իմ, գորացի՛ր և գործի՛ր, պարտքերից ծանրագույնը կատարի՛ր քաջությամբ: Այն խաչը, որ մինչև այստեղ հոժարամիտ կրեցիր, այժմ պիտի փառավորես քո կյանքի գնով... Թո՛ղ երկյուղն ապշե՛ արիությունդ տեսնելով . թող մահն ամոթից կարմրի քո առաջ... (հանում է մատանին և գոհարը բարձրացնելով՝ նայում է տակը պահված թույնին):

Դո՛ւ, որ այդքան փոքր ես և, սակայն, ահավոր գորություն ունիս քո մեջ. դո՛ւ, որ եղծանում ես արարչի հրաշակերտը՝ նրա երակների արյունը սառեցնելով և զգացմունքների անոթը փշրելով, անշուշտ, ստեղծված ես ո՛չ միշտ չարիքներ ծնանելու համար, և ո՛վ դիմում է քո օգնությանը՝ չէ՛ միշտ հանցավոր և անիծապարտ... Երբ բախտի չար կամքով դառնանում է սրտի անուշ քաղցրությունը, երբ բռնության շնորհիվ սիրո արքայությունը փոխվում է դժոխքի, երբ ապականությունը գորանալով՝ սպառնում է առաքինությանը նախատական կորուստ, այն ժամանակ դու, ո՛վ մահաբեր թույն, դառնում ես տենչալի և արդա՛ր հոգվույն. և եթե նրան բաժանում ես մարմնից և սատար լինում երկինք վերանալու, դրանով արդեն գործում ես բարիք՝ ազատելով հոգին մեղսածին կապերից: (Մատանին խրում է ոսկյա գավաթի մեջ) օ՛ն, ուրեմն, իջի՛ր հատակն այս ջրի, որ հոսել է իմ երկրի կուսական լեռներից. հաղորդի՛ր սրան քո բոլոր գորությունը, թունավորի՛ր սրա վերջին կաթիլը, որպեսզի սա սրտիս բերե հավիտենական քուն և փրկե հոգիս սիրատանջ վշտերից... (տեղից բարձրանալով՝ նայում է հեռուն): Այժմ մնաք բարով, հայրենի լեռներ՛ր, հայրենի երկի՛նք, հայրենի արև, ձեզ վրա նայում եմ ես վերջին անգամ և ձեզ նվիրում իմ ետին շունչը, իմ օրհնությունը... Մնաս բարով և դու, հայո՛ց ժողովուրդ, քեզ սիրեցի ես կաթոզին սիրով և քո փրկության սեղանի վրա (բարձացնում է թունալից գավաթը) դնում եմ, ահա՛, իմ ողջակեզը... Ընդունի՛ր այս գոհը և աղոթի՛ր աստծուն, որ սա լինի վերջինը այն անբավ գոհերի, որ քո որդիքը բերին

քեզ կամակար... (խմում է թույնը և վրանի վարագույրը քաշելով՝ մտնում է նրա խորքը):

ՏԵՄԻԼ Գ

Գուժկան, գինվորներ, Ջուրա և Բուրա

ԳՈՒԺԿԱՆ. (աղմուկով ներս վազելով) Օ՛ն, ի գե՛ն, եղբա՛յրք, թշնամին հասնում է:

ՋԻՆՎՈՐՆԵՐ. (շրջապատելով գուժկանին) Ովքե՞ր են, ո՞ր կողմից...

ԳՈՒԺԿԱՆ. Հայերը, հայերը, ահա՛ մեր ետևում:

ՋՈԼԱ. (դուրս վազելով վրանից) Ի՞նչ աղմուկ է այս:

ԲՈՒՐԱ. (դուրս գալով մյուս վրանից) Ո՞վ է համարձակվում մեր հանգիստը վրդովել:

ԳՈՒԺԿԱՆ. Տեր իմ, հայերը վրա հասան հանկարծ, մեր վերջապահները կովի բռնվեցան, բայց չկարողանալով դիմադրել նրանց, կիսով չափ ջարդվեցան և փախուստ

դարձան:

ԲՈՒՐԱ. (վրդովված) Իսկ մեր հեծելագո՞րը...

ԳՈՒԺԿԱՆ. Պատահեց թշնամուն այս հովտի բերանում և կովում է նրա հետ:

ՋՈԼԱ. (կատաղաբար) Անիծյալնե՛ր, դավաճաննե՛ր, մինչև այդտեղ հանդգնեցա՞ն...

ԲՈՒՐԱ. (դեպի գորականը) Ազդարարնե՛ր, նշան տվեք, թող ամենքը գենքի դիմեն: (Թ՛մբուկները զարկում, շեփորները հնչում են. ամենքը շտապով դիմում են գենքի):

ՋՈԼԱ. (Բուրային) Ես գիտեի, որ վաղ թե ուշ այս չարիքը պիտի հասներ:

ԲՈՒՐԱ. Հորեղբայր, չարիք սերմ անողը՝ չարիք էլ հնձում է:

ՋՈԼԱ. Բայց դու բարիք արիր այդ անիծյալ հայերին, էլ ուրիշ ի՞նչ են ուզում:

ԲՈՒՐԱ. Եկել են, անշուշտ մեր գողո՞նը խլելու:

ՋՈԼԱ. Ի՞նչ գողո՞ն, տղա՛ս, Ջալալի գանձերը հո չառի՞նք:

ԲՈՒՐԱ. Գանձերից թանկագինը գտնվում է մեր վրանում... Բայց խոսելու

Ժամանակ չէ. աճապարենք գործել (թիկնապաններին): Հապա քաջեր . իմ
նժույզը: (Թիկնապահներն շտապում են նժույզներ բերել):
ՋՈԼԱ. Եվ ի՛նչ շուտով:

ՏԵՍԻԼ Դ

Ներս են վագում մի խումբ փախստյաներ

ԲՈՒՐԱ. Այս ի՞նչ է, փախստյանե՞ր . . .

ՄԻ ՓԱԽՍՏՅԱ. ՏերՆուին, հայերը սաստիկ թափով մեզ ցրվեցին:

ԲՈՒՐԱ. (զայրացած) Թշվառականներ, դուք համարձակվում եք փախչել, երբ
մենք դեռ նոր ենք սուրը մերկացնում:

ՓԱԽՍՏՅԱ. Տեր իմ, անկարելի է դիմադրել:

ԲՈՒՐԱ. Քաշի՛ր լեզուդ, կնամա՛րդ, (մյուսներին և գորականին), օ՛ն, ամենքդ
հառա՛ջ (սուրը հանելով դիմում է բեմի խորքը):

ՋՈԼԱ. Հառաջ, օ՛ն հառաջ... (հետևում է Բուրային):

(Չորքերը գոռալով հետևում են նրանց):

ՏԵՍԻԼ Ե

Բեմից դուրս սկսում է ընդհարումն, շփոթ, աղաղակ, զենքերի շաշյուն, իրար
ետևից մտնում են բեմը թաթար փախստյաներ, որոնք խմբակներով փախչում են
այս ու այն կողմը: Ապա երևում են հայոց ու թաթարաց ախոյաններ, որոնք
մենամարտելով՝ մտնում են բեմը, ուր ոմանք ընկնում, և ոմանք փախուստ են
տալիս: Սրանց հետևում են ուրիշ ախոյաններ, որոնք նույն ձևով կռվելով անցնում
են բեմից: Լսվում են մոտեցող թմբուկների ու փողերի ձայներ, հաղթական
աղաղակներ: Ներս են մտնում հայոց իշխանները՝ Չալալ, Չաքարե, Ներսեհ,
Սմբատ, Ումեկ, իրենց թիկնապաններով. նրանց հետևում են գորախմբերը:

ՉԱԼԱԼ. (Ներսեհին) Հապա, իմ քաջ, առաջ անցիր, Ռուզանս գտի՛ր:
ՆԵՐՍԵՀ. (դիմելով դեպի առաջին պատահած վրանը) Այս վրանը դատարկ է:
ՉԱԼԱԼ. (ցույց ապով կանանոցը) Ահա՛ կանանոցը, այստե՛ղ որոնիր:
ՆԵՐՍԵՀ. (կանանոցի վարագույրը քաշելով) Ահա այստեղ է մեր սիրո
հրեշտակը (մոտենալով Ռուզանին) Ողջույն քեզ, պաշտելիզ իմ:

ՉԱԼԱԼ. (ներս վազելով) Այստե՛ղ է Ռուզանս. (փարվելով աղջկանը). ո՛վ իմ
անգին գավակ:

ՌՌԻԶԱՆ. (դժվարությամբ բարձրանալով գահավորակի վրա) Ներսեհ... հայր
իմ... դուք այստե՛ղ... Ո՛վ ամենագոթ աստվա՛ծ.. .

ՉԱԼԱԼ. (անհանգստությամբ) Այս ի՞նչ է, դու հիվանդ ես, սիրեցյա՛լ գավակս:
ՆԵՐՍԵՀ. Գուցե մի չարի՞ք հասավ քեզ...

ՌՌԻԶԱՆ. Օ՛, ոչինչ. այս շուտով կանցնի... Աստվա՛ծ իմ, ինչպե՛ս ուրախ եմ .
ուրեմն դուք այստե՛ղ, իմ շուրջն եք... և այս երազ չէ, սիրեցյալ հա՛յր, սիրելի
հորեղբա՛յր, և դու Ներսե՛հ, և դո՞ւք իշխաններ, ողջույն ձեզ. օ՛, որքան երջանիկ
եմ, որ նորեն տեսնում եմ ձեզ... դե՛հ, պատմեցեք այդ ինչպե՛ս եղավ, ինչպե՛ս
հասար այստեղ...

ՉԱԼԱԼ. Աստուծո օգնությամբ, սիրելի գավակս:

ՌՌԻԶԱՆ. Բայց պատմեցեք, ես ուզում եմ լսել:

ՆԵՐՍԵՀ. Հենց որ թշնամին ամրոցի մոտից հեռացավ, մենք դուրս եկանք բերդից
մեր սակավաթիվ գորքերով: Հիսնապետներին ցրեցինք գյուղերը գորածողով
անելու, իսկ մենք քայլ առ քայլ հետևեցինք թշնամուն: Երկու օրվա ընթացքում
մեր շուրջը ժողովեցան հինգ հազար քաջեր, որոնց հետ միասին և
հարձակվեցանք թշնամու վրա: Թաթարաց գնդերը չվում էին գաա-գատ. մի
քանի կետերում մենք նրանց շարդեցինք, իսկ մի քանիսում՝ փախուստ
դարձրինք: Վերջին դիմադրությունը եղավ (գույգ տալով) այս հովտում, ուր
մեռնողների թվում դժոխք ուղարկեցինք ծերուկ Չոլային: Բայց Բուրա-Նուինը
փախչողների հետ ազատվեց:

ՌՌԻԶԱՆ. Օրհնյա՛լ է աստված... իսկ մեր քաջերից մի՞թե շատերն ընկան:

ՆԵՐՍԵՀ. Հազիվ մի երկու տասնյակ գինվոր...

ՌՌԻԶԱՆ. Իսկ իշխաններ՞ը՝ բոլորը ողջ են:

ՍՄԲԱՏ. Միայն Պապաքը գոհ գնաց յուր անխոհեմության: Նա կամեցել էր

դասալիք լինել, ուստի և գինվորներից նետահար եղավ:

ՌՌԻԶԱՆ. (դժվարաշունչ) Ուրեմն աստուծո աշը օգնության է հասել ձեզ... օրհնվի նրա անունը հավիտյա՛նս հավիտևնից...

ՉԱԼԱԼ. (անհանգստությամբ) Բայց քեզ ի՞նչ է պատահում, գավակս, դու հետզհետե նվազո՞ւմ ես... .

ՉԱՔԱՐԵ. Ի՞նչ չարիք է հասել քեզ, Ռուզան, խոսի՛ր հայտնապես:

ՆԵՐՍԵՉ. Խոսի՛ր Ռուզան, քո դեմքի դալուկը սարսափեցնում է ինձ:

ՍՄԲԱՏ. Միգուցե ապիրատի մեկը հարվածեց քեզ շփոթի ժմանանակ:

ՌՌԻԶԱՆ. Ես, այո՛, հարված ստացա, բայց ոչ ուրիշի, այլ իմ ձեռքից...

ՉԱԼԱԼ. Քո ձեռքի՞ց... Դու, ուրեմն, վիրավորեցի՞ր քեզ:

ՌՌԻԶԱՆ. Ես թունավորեցի ինձ...

ՉԱԼԱԼ. (սարսափահար) Դո՞ւ... թու...նավորեցի՞ր քեզ,... ով անբախտ գավակ...

ՆԵՐՍԵՉ. (հուսահատաբար) Ո՛վ գարհուրելի գույժ, ինչո՞ւ երկինքը չէ փլչում մեր գլխին...

ՌՌԻԶԱՆ. Մի՛ տխրիք և մի հուսահատիք... ես երջանիկ եմ, որ պիտի մեռնեմ ձեր գրկերում...

ՉԱԼԱԼ. (վշտահար) Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ կամեցար մեռնել... մի՛թե բավական չէր քո փախուստը...

ՌՌԻԶԱՆ. Օ՛, հայր իմ, մի՛ կշտամբիր ինձ... եթե ես չփախչեի, եթե ես չզոհեի ինձ, թշնամին չէր հեռանալ քո բերդի ստորոտից...

ՉԱՔԱՐԵ. (տխրահոշակ) Եվ մենք չէինք կարող գորածողով անել և երկրի փրկությունը սրով ձեռք բերել:

ՍՄԲԱՏ. (առանձին) Ճշմարիտ է ասում, սա ինքն է մեր փրկիչը...

ՆԵՐՍԵՉ. (հուզված) Բայց մեզ փրկելուց ետ ինչո՞ւ կամեցար մեռնել... .

ՌՌԻԶԱՆ. (նվազաձայն) Որպեսզի թշնամու ձեռը չփարեր քո հարսնացուին...

ՉԱԼԱԼ. Մի՞թե չգիտեիր, որ քո հայրը չէր թողիլ քեզ նրա ճանկերում:

ՌՌԻԶԱՆ. Գիտեի . բայց չուզեցի որ թշնամին ճանաչեր ինձ իբրև գործիք դավադրության. . . Կամեցա, որ աշխարհն իմանա թե՛ հայ աղջիկը կարող է գոհվել, բայց երբեք խաբել...

ՉԱԼԱԼ. (լալագին) Ո՛վ իմ աննման գավակ...

ՌԻՄԵԿ. (իշխաններին) Բայց ո՞վ մատակարարեց սրան թույնը:

ՌՌԻԶԱՆ. Մի բարի հոգի...

ՍՄԲԱՏ. Ահա՛ այս գավաթի մեջ է մեզ ամենքին հայտնի Թենիի մատանին:

ՆԵՐՍԵՅ. (վեր թռչելով) Թենիի մատանի՞ն... (մոտենում է դիտելու):

ՉԱԼԱԼ. (գարհուրագին) Թենիի մատանի՞ն... Օ՛, որդեսպան (Ռուզանին).

ուրեմն այդ պատա՛վը մատակարարեց քեզ թույնը...

(Ամենը սարսափի բացականչություններ են անում):

ՌՌԻԶԱՆ. Նա մի բարի գործ կատարեց. ների՛ր նրան, հայր իմ...

ՉԱԼԱԼ. (գայրագին) Ներել նրան, օ՛, ոչ. միակ և առաջին արյունը, որ պիտի թափվի իմ ամբողջում կլինի այդ ժանտ պատավի արյունը...

ՌՌԻԶԱՆ. (վերջին շնչում) Ների՛ր նրան, հայր իմ, քեզ խնդրում է գավակդ յուր վերջին շնչում...

ՉԱԼԱԼ. Բայց նա...

ՌՌԻԶԱՆ. (ընդհատելով) Այո՛, Թենին կին է, կնոջ միշտ պետք է ներել...

ՉԱԼԱԼ. (արտասվագին) Իսկ դու, գավակս, դու արդեն թողնում ես մեզ...

ՌՌԻԶԱՆ. (վերջին շնչում) Թողնում եմ... այո՛, բայց հանգիստ և ուրախ...

հավիտյան ձեզ օրհնելով... մնացեք բարով, հայր իմ... և դու Ներսեհ... և դուք, իշխաններ... տարեք իմ ողջույնը տարաբախտ մորս... աղաչեցեք, որ ներե ինձ և աղոթե ինձ համար... (հետզհետե նվազելով՝ ընկնում է գահավորակի վրա):

ՉԱԼԱԼ. (հեկեկալով և Ռուզանին գրկելով) Ո՛վ իմ աննման, ո՞ր թողեցիր ինձ...

ՆԵՐՍԵՅ. (ծնկան գալով գահավորակի առաջ) Ռուզան, Ռուզան...

ԲՈԼՈՐԸ. (հեկեկում են):

Վարագույր

ՎԵՐՉ